

**PRAWO PRYWATNE
MIĘDZYNARODOWE. ZAGDANIENIA
WSTĘPNE (1)**

**POJĘCIE PRAWA
PRYWATNEGO
MIĘDZYNARODOWEGO**

- *Prawo prywatne międzynarodowe to ogół praw rozgraniczających w stosunkach prywatnoprawnych sfery działania praw różnych państw, a przez to określenie, które z nich należy zastosować, (K. Przybyłowski)*
- *Normy, które oznaczają i określają prawo właściwe dla stosunków prywatno-prawnych, wychodzących w swych czynnikach i funkcjach poza granice danego państwa, (F.Zoll),*
- *Zespół norm obowiązujących na obszarze pewnego państwa, których przedmiotem jest wskazanie systemu prawnego (własnego lub obcego), właściwego dla rozstrzygnięcia stosunku prawnego z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, w którego stanie faktycznym jest element obcy (zagraniczny, międzynarodowy), (W Ludwiczak)*

Prawo prywatne międzynarodowe – dziedzina prawa regulująca kolizję praw, które mogą wystąpić w związku z jednym stanem faktycznym, sytuacją lub stosunkiem prawnym, (K. Bagan- Kurluta)

PRAWO PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE *SENSU STRICTO*

Prawo prywatne międzynarodowe w znaczeniu wąskim – sensu stricto – zespół norm prawnych, których jedynym celem jest rozgraniczenie sfery działania różnych systemów prawnych państw w zakresie jednak jedynie prawa prywatnego.

- Przepisy prawa prywatnego międzynarodowego ujmowanego wąsko są w przeważającej mierze przepisami bezwzględnie wiążącymi (iuris cogentis)

Art. 1 [Przedmiot i zakres] Ustawa niniejsza reguluje właściwość prawa dla stosunków z zakresu prawa prywatnego związanych z więcej niż jednym państwem, (ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe, (Dz. U. Nr 80 poz. 432 ze zm.)

PRAWO PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE *SENSU LARGO*

Prawo prywatne międzynarodowe jest dziedziną prawa regulującą stosunki o charakterze międzynarodowym osób fizycznych i prawnych w sposób zarówno pośredni (normy kolizyjne), jak i bezpośredni (normy merytoryczne), przy pomocy norm powstałych tak w drodze ustawodawstwa krajowego, jak i ustawodawstwa międzynarodowego i międzynarodowej uniformizacji zwyczajów, (J. Jakubowski)

- Prawo prywatne międzynarodowe w znaczeniu szerokim – obejmuje normy kolizyjne rozgraniczające sfery działania systemów prawnych różnych państw (przez określenie, które z nich należy stosować), oraz normy merytoryczne (ujednolicone lub czysto wewnętrzne), regulujące sytuacje (stosunki) z elementem międzynarodowym (obcym).

- Do prawa międzynarodowego w znaczeniu szerokim należą te normy ujednoliconego prawa materialnego, które odnoszą się wyłącznie do sytuacji (stosunków) z elementem międzynarodowym, np. postanowienia części 2 i 3 Konwencji wiedeńskiej o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów z 1980 r.), rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy . Są one normami merytorycznymi.
- Do prawa międzynarodowego w znaczeniu szerokim zalicza się również tzw. Prawo obcych, czyli wewnętrzne normy prawne, które regulują różnego rodzaju sytuacje związane z cudzoziemcami. Normy te określają, jak należy w danym państwie traktować osoby fizyczne i prawne, czy i jakim podlegają ograniczeniom w nabywaniu i wykonywaniu praw w zakresie prawa cywilnego, rodzinnego i prawa pracy. Każde państwo posiada własne prawo obcych, chyba że co innego wynika z podpisanych przez niego umów międzynarodowych.
- Tak rozumiane prawa prywatne międzynarodowe jest odpowiednikiem prawa międzynarodowego publicznego w zakresie międzynarodowych stosunków osób fizycznych i prawnych.

Tab. 1 Prawo prywatne międzynarodowe w ujęciu wąskim i w ujęciu szerokim, (K. Bagan – Kurluta, Prawo prywatne międzynarodowe, Warszawa 2011, s. 10)

	Podmioty	Zakres	Źródła	Sposób regulacji
Prawo prywatne międzynarodowe w ujęciu wąskim	1) Osoby fizyczne, 2) Osoby prawne	Stosunki osobiste i majątkowe w zakresie: 1)Prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego, prawa pracy. Innych praw zawierających normy oparte ma cywilistycznej metodzie regulacji (prawo handlowe, gospodarcze-prywatne)	Akty normatywne pochodzenia krajowego.	Regulacja pośrednia (normy kolizyjne)
Prawo prywatne międzynarodowe w ujęciu szerokim	1) Osoby fizyczne, 2) Osoby prawne	Stosunki osobiste i majątkowe w zakresie: 1)Prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego, prawa pracy. Innych praw zawierających normy oparte ma cywilistycznej metodzie regulacji (prawo handlowe, gospodarcze-prywatne)	1) Akty normatywne pochodzenia krajowego. 2) Akty normatywne pochodzenia międzynarodowego – umowy międzynarodowe wielostronne i dwustronne oraz prawo zwyczajowe.	1) Regulacja pośrednia (normy kolizyjne) 2) Regulacja bezpośrednia (normy merytoryczne).

PRZEPISY WYMUSZAJĄCE SWOJĄ WŁAŚCIWOŚĆ

Przepisy wymuszające swoją właściwość – przepisy imperatywne, które rozciągają się na sytuacje powiązane także z obcym systemem prawnym. Dochodzą do głosu obok prawa zasadniczo dla danego stosunku (danej sytuacji) właściwego. Odnoszą się do stosunków prawnych powiązanych z obcym oraz własnym systemem prawnym, (inaczej: normy, które same określają zakres swego zastosowania, przepisy o bezpośrednim zastosowaniu).

Art. 8 uppm

1. Wskazanie prawa obcego nie wyłącza zastosowania tych przepisów prawa polskiego, z których treści lub celów w sposób niewątpliwy wynika, że regulują one podlegający ocenie stosunek prawny bez względu na to, jakiemu prawu on podlega.

2. Przy stosowaniu prawa właściwego można uwzględnić przepisy bezwzględnie wiążące innego państwa, z którymi oceniany stosunek prawny jest ściśle związany, jeżeli przepisy te, według prawa tego państwa, stosuje się bez względu na to, jakiemu prawu ten stosunek podlega. Podczas rozstrzygania o uwzględnieniu tych przepisów należy mieć na uwadze ich naturę i cel oraz skutki, które wynikną z ich uwzględnienia oraz te, które wyniknęłyby w razie ich pominięcia.

PRAWO PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE A INNE DZIEDZINY PRAWA

- **Prawo międzynarodowe publiczne** – reguluje stosunki między państwami (i innymi podmiotami prawa m międzynarodowego publicznego), natomiast prawo prywatne międzynarodowe dotyczy stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i prawa pracy, których podmiotami są osoby fizyczne i prawne. Różnice zachodzą też w zakresie źródeł prawa, sposobu regulacji i bezpośrednich adresatów norm.
- **Normy międzynarodowego postępowania cywilnego** – normy jurysdykcyjne, które wchodzą w ich skład są również normami kolizyjnymi. Funkcjonowanie norm kolizyjnych określających prawo właściwe zależy między innymi od treści norm wyznaczających zasięg jurysdykcji krajowej. Sąd polski sięgnie do norm prawa prywatnego międzynarodowego dopiero wtedy, gdy okaże się, że jest właściwy do rozpoznania sprawy, o którą w danym przypadku chodzi.

Tab. 2 Prawo prywatne międzynarodowe a prawo międzynarodowe publiczne

Prawo prywatne międzynarodowe	Prawo międzynarodowe publiczne
<ol style="list-style-type: none">1) „Międzynarodowe” to stosunki wykraczające poza terytorium jednego państwa – eksterytorialne lub zawierające element obcy.2) Stosunki regulowane to stosunki o charakterze cywilnoprawnym, charakteryzujące się równością stron, brakiem podporządkowania jednej strony drugiej.3) Prawo to reguluje stosunki pomiędzy osobami fizycznymi i osobami prawnymi.4) Jednostki mogą dochodzić przed sądami krajowymi szeregu praw wynikających ze stosunków cywilnoprawnych.	<ol style="list-style-type: none">1) „Międzynarodowe” w ujęciu prawa publicznego to „międzypaństwowe”, czyli regulujące stosunki pomiędzy państwami.2) Prawo to mieści się w grupie praw publicznych, których domeną jest przyjęcie priorytetu państwa w jego relacjach z osobami, nie kształtuje ono stosunków cywilnoprawnych, tylko w pewnym stopniu wpływa na kształtowanie statusu osoby, np. poprzez ochronę praw człowieka.3) Prawo to reguluje stosunki pomiędzy państwami.4) Jednostki mogą dochodzić przed sądami międzynarodowymi praw zagwarantowanych przez państwo.

Prawo prywatne międzynarodowe

5) Prawo to pozostaje w przeważającej mierze częścią krajowego porządku prawnego, chociaż jego źródłem są również umowy międzynarodowe i prawo zwyczajowe, a także akty prawa unijnego.

Prawo międzynarodowe publiczne

5) 1. Trybunał, którego zadaniem jest orzekać na podstawie prawa międzynarodowego w sporach, które będą mu przekazane, będzie stosował:

- a) konwencje międzynarodowe, bądź ogólne, bądź specjalne, ustalające reguły, wyraźnie uznane przez państwa spór wiodące;
- b) zwyczaj międzynarodowy, jako dowód istnienia powszechnej praktyki, przyjętej jako prawo;
- c) zasady ogólne prawa, uznane przez narody cywilizowane;
- d) z zastrzeżeniem postanowień art. 59 związanie wyrokiem, wyroki sądowe tudzież zdania najznakomitszych znawców prawa publicznego różnych narodów, jako środek pomocniczy do stwierdzania przepisów prawnych.

2. Postanowienie niniejsze nie stanowi przeszkody, aby Trybunał mógł orzekać ex aequo et bono, o ile strony na to zgadzają się, (art. 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości)

Zasady aksjologiczne: 1) suwerenna równość państw, 2) poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności, 3) równouprawnienie narodów, współpraca między państwami.

Tab. 3 Prawo prywatne międzynarodowe a międzynarodowe prawo postępowania cywilnego i prawo cywilne.

Prawo prywatne międzynarodowe	Międzynarodowe postępowanie cywilne i prawo cywilne
<ol style="list-style-type: none">1) Prawo międzynarodowe prywatne rozgranicza zakresy zastosowania norm merytorycznych.2) Polski sąd będzie miał możliwość skorzystania z norm prawa prywatnego międzynarodowego tylko wtedy, kiedy okaże się, że jest on właściwy do rozpoznania sprawy.3) Zakresy i podmioty prawa prywatnego międzynarodowego i prawa cywilnego są tożsame.4) Normy prawa prywatnego międzynarodowego rozstrzygają sprawę pośrednio.	<ol style="list-style-type: none">1) Międzynarodowe prawo postępowania cywilnego reguluje stosunki powstające w wyniku wszczęcia postępowania cywilnego w związku ze sprawą elementem zagranicznym.2) Wśród norm międzynarodowego prawa postępowania cywilnego znajdują się normy wyznaczające zasięg jurysdykcji krajowej.3) Wśród przepisów prawa cywilnego nie ma norm kolizyjnych.4) Prawo cywilne służy do rozstrzygnięcia sprawy w sposób bezpośredni.

**FRAGMENT PREZENTACJI OPRAWOWANY
NA PODSTAWIE PODRĘCZNIKÓW:
1) K. BAGAN – KURLUTA, PRAWO
PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE,
WARSZAWA 2011, S. 3-21.
2) J. GOŁACZYŃSKI, PRAWO PRYWATNE
MIĘDZYNARODOWE, WARSZAWA 2017,
S. 1-13.
3) M. PAZDAN, PRAWO PRYWATNE
MIĘDZYNARODOWE, WARSZAWA 2012,
S. 19-26**

**ŹRÓDŁA PRAWA
PRYWATNEGO
MIĘDZYNARODOWEGO**

PRAWO WEWNĘTRZNE

- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe, (Dz. U. Nr 80 poz. 432 ze zm.)
- Ustawa – Prawo wekslowe z dnia 28 kwietnia 1936 r. ([tj. Dz.U. z 2016 r. poz. 160](#)), art. 7-84,
- Ustawa – Prawo czekowe z dnia 28 kwietnia 1936 r., (tj. [\(Dz.U. z 2016 r. poz. 462\)](#)), art. 68-62,
- Dekret z dnia 3 lutego 1947 r. o uznaniu ważności niektórych małżeństw i rozwodów obywateli polskich, (Dz. U. Nr 14, poz. 51),
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, (tj. [\(Dz.U. z 2016 r. poz. 2064\)](#))
- Kodeks morski – art. 355 i 356.
- Kodeks postępowania cywilnego – część czwarta – przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego.
- Ustawa o kredycie konsumenckim z dnia 12 maja 2011 r., (tj. [\(Dz.U. z 2016 r. poz. 1528\)](#))

UMOWY MIĘDZYNARODOWE

Art. 87 [Katalog źródeł prawa RP]

1. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.
2. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są na obszarze działania organów, które je ustanowiły, akty prawa miejscowego.

Art. 91 [Pierwszeństwo ratyfikowanej umowy przed ustawami]

1. Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy.
2. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.

Umowy międzynarodowe wielostronne o kolizyjnym charakterze

- Konwencja o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą, sporządzona w Nowym Jorku z dnia 20 czerwca 1956 r. (Dz. U. z 1961 r., nr 17, poz. 87).
- Konwencja haska z 5 października 1961 r. dotycząca kolizji praw w przedmiocie rozrządzeń testamentowych (Dz. U. z 1969 r., nr 34, poz. 284).
- Konwencja haska z dnia 25 października 1980 r. dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, (Dz. U. z 1995 r., nr 108, poz. 528 ze zm.)
- Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych, sporządzona w Hadze 2 października 1973 r. , (Dz. U. z 2000 r., nr 39, poz. 444).

Umowy międzynarodowe zawierające normy merytoryczne

- Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzona we Wiedniu 11 kwietnia 1980 r., (Dz. U. z 1997 r., nr 45, poz. 286).
- Konwencja o przedawnieniu międzynarodowej sprzedaży towarów, sporządzona w Nowym Jorku 14 czerwca 1974 r., (Dz. U. z 1997 r., nr 45, poz. 282 ze zm.).
- Konwencja o odpowiedzialności osób utrzymujących hotele za rzeczy wniesione przez gości hotelowych, sporządzona w Paryżu 17 grudnia 1962 r., (Dz. U. z 1999 r., nr 22, poz. 197)

Umowy międzynarodowe dwustronne

PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ

- Rozporządzenie (WE) 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”), (Dz. Urz. UE L 199/2007, s. 40).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) z 17 czerwca 2008 r., nr 593/2008 w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych („Rzym I”), (Dz. Urz. UE L 177/2008, s. 6).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2008 r., nr 4/2009 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych, (Dz. Urz. UE L 7/2009, s. 1).

**FRAGMENT PREZENTACJI OPRACOWANY
NA PODSTAWIE PODRĘCZNIKA: J.
GOŁACZYŃSKI, PRAWO PRYWATNE
MIĘDZYNARODOWE, WARSZAWA 2017, S.
1-13.**

BUDOWA NORMY KOLIZYJNEJ

METODY REGULACJI

- Metoda regulacji pośredniej – wskazanie prawa właściwego dla rozstrzygnięcia kwestii w drodze zastosowania norm kolizyjnych. Określa ona system prawny, do którego należy sięgnąć, aby rozstrzygnąć zagadnienie prawa merytorycznego.
- Metoda regulacji bezpośredniej – realizowana w drodze zastosowania norm merytorycznych, które określają sytuację prawną podmiotów, ich prawa i obowiązki w rozmaitych sprawach i stosunkach, a także skutki naruszenia praw i obowiązków.
- Jeżeli sprawa trafi przed sąd, sędzia który ją prowadzi, jest zobowiązany do zastosowania norm merytorycznych zawartych w systemie prawnym wskazanym przez normy kolizyjne.

POJĘCIE NORMY KOLIZYJNEJ

Norma prawna – rodzaj normy postępowania, wypowiedź formułowana w określonym języku, zawierająca określenie adresata, okoliczności, w których znajduje zastosowanie oraz czynu nakazywanego lub zakazywanego adresatowi w danych okolicznościach

Norma kolizyjna – norma rozgraniczająca sfery działania systemów prawnych w przestrzeni przez określenie ich właściwości (kompetencji). Norma prawna poszczególnego państwa, przewidująca, kiedy do pewnej sytuacji życiowej stosować prawo cywilne własne, a kiedy zagraniczne oraz określająca dla drugiej z tych możliwości tryb znalezienia tego spośród praw zagranicznych, które będzie miarodajne.

Przepis kolizyjny – samodzielna całość redakcyjna fragmentu aktu normatywnego (artykuł, paragraf, punkt), w której zakodowana jest norma kolizyjna. Jeden przepis może zawierać jedną normę kolizyjną, elementy normy kolizyjnej mogą też być rozrzucone po kilku przepisach.

- Norma dotycząca stosowania norm merytorycznych (norma o normach).
- Normy kompetencyjne – kształtują kompetencję sądu do orzekania według treści norm wchodzących w skład danego systemu prawnego, określają, jakie prawo (prawo jakiego państwa) powinno stanowić podstawę rozstrzygnięcia danej sprawy.

Normy zupełne – wskazują dla określonych sytuacji (stosunków) prawo właściwe bez względu na to, czy jest nim prawo własne, czy obce. Brak jest w nich ograniczeń dotyczących jakiegokolwiek systemu prawnego, ponieważ dotyczą wszystkich systemów prawnych.

Normy jednostronne – określają jedynie zakres zastosowania prawa własnego dla stosunków odpowiednio powiązanych z własnym obszarem prawnym.

- ✓ Normy niezupełne jednostronne – ograniczają się do wskazania w dyspozycji przypadków stosowania prawa własnego, (np. art. 13 ust. 2, 14 ust. 2, art. 29 ust. 1 ustawy z 2011 r. ppm)
- ✓ Normy niezupełne dwustronne – określają przypadki stosowania prawa własnego i częściowo obcego, (art. 30 ust. 1 ustawy z 2011 Ppm)

Przykłady:

Art. 13 [Ubezważnowolnienie]

2. Jeżeli o ubezważnowolnieniu cudzoziemca orzeka sąd polski, stosuje się prawo polskie.

Art. 14 [Orzeczenie o śmierci]

2. Jeżeli o uznaniu za zmarłego albo o stwierdzeniu zgonu cudzoziemca orzeka sąd polski, stosuje się prawo polskie.

Art. 29 [Umowa ubezpieczenia]

1. Jeżeli prawo polskie przewiduje obowiązek ubezpieczenia, umowa takiego ubezpieczenia podlega prawu polskiemu.

Art. 60 [Rozwinięcie]

2. Jeżeli sąd polski orzeka o środkach, o których mowa w ust. 1, w stosunku do cudzoziemca mającego miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej, stosuje się prawo polskie.

Niezpełne normy dwustronne – określają sferę działania prawa własnego oraz tylko częściowo prawa obcego.

Normy kolizyjne pierwszego stopnia – rozgraniczają sfery działania praw merytorycznych różnych państw w przestrzeni, (art. 11-66 ustawy Ppm z 2011 r.)

Normy kolizyjne drugiego stopnia – rozgraniczają sfery działania norm kolizyjnych pierwszego stopnia różnych państw. Według powszechnie przyjętej (niepisanej) normy kolizyjnej drugiego stopnia sądy każdego państwa stosują w pierwszej kolejności własne normy kolizyjne pierwszego stopnia. Obce normy kolizyjne pierwszego stopnia mogą stosować tylko wtedy, gdy zezwalają im na to własne normy kolizyjne drugiego stopnia (np. normy regulujące odesłanie). Znajdują się one w art. 1 – 10 oraz art. 67-68 ustawy Ppm z 2011 r.

ELEMENTY NORMY KOLIZYJNEJ

Zakres normy kolizyjnej

- zawiera oznaczenie rodzaju sytuacji (stosunków), jakich dana norma dotyczy, a więc opis pewnej stypizowanej sytuacji lub grupy takich sytuacji, które norma ta obejmuje. Jest to opis abstrakcyjny.

Ustawa z 2011 r.: „zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych osoby fizycznej”, „osoba prawna”, „uznanie osoby za zmarłą”, „forma czynności prawnej”, „przedawnienie roszczeń”, „możność zawarcia małżeństwa”, „forma zawarcia małżeństwa”, „stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami”, „własność i inne prawa rzeczowe”, „posiadanie”, „sprawy spadkowe”.

Dyspozycja normy kolizyjnej zawiera:

- Nakaz stosowania prawa określonego państwa,
- Kryterium za pomocą którego wskazywane jest prawo określonego państwa, pośredniczące w odnalezieniu prawa właściwego dla sytuacji życiowej opisanej w zakresie normy kolizyjnej, (łącznik).

łącznik

- Określnik nominalny, (miejsce zamieszkania osoby fizycznej, miejsce wykonywania umowy, miejsce położenia rzeczy, siedziba osoby prawnej, itp.)
- ✓ Podstawa, (obywatelstwo, siedziba, miejsce zamieszkania, miejsce położenia, miejsce zawarcia, miejsce wykonania, itp.)
- ✓ Dopełniacz, (osoba fizyczna, osoba prawna, rzecz, umowa)
- Subokreślnik temporalny – jego zadanie polega na powiązaniu w czasie sytuacji życiowej opisanej w zakresie normy kolizyjnej z kryterium, na podstawie którego należy poszukiwać prawa właściwego, czyli określnikiem nominalnym.
- ✓ Bezpośredni subokreślnik temporalny – „z chwili swojej śmierci”, „z chwili zawarcia małżeństwa”, „każdocześnie”, „z chwili uznania”.
- ✓ Pośredni subokreślnik temporalny – znalezienie subokreślnika temporalnego następuje w drodze wykładni.

Łączniki podmiotowe – bazują na kryterium związanym z podmiotem stosunku prawnego (np. obywatelstwo, miejsce zamieszkania, siedziba).

a) łącznik obywatelstwa – prawem właściwym dla danego stosunku prawnego jest prawo ojczyście (lex patriae).

- Problem w sytuacji, kiedy osoba fizyczna nie jest obywatelem żadnego państwa lub gdy jest obywatelem więcej niż jednego państwa.

Art. 3 [Łącznik zamieszkania]

1. Jeżeli ustawa przewiduje właściwość prawa ojczyściego, a obywatelstwa danej osoby ustalić nie można, osoba ta nie ma obywatelstwa żadnego państwa albo nie można ustalić treści prawa ojczyściego, stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się jej miejsce zamieszkania; w razie braku miejsca zamieszkania stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się miejsce jej zwykłego pobytu., (tzw. łącznik subsydiarny)

Art. 2 [Łącznik obywatelstwa]

1. Jeżeli ustawa przewiduje właściwość prawa ojczyściego, obywatel polski podlega prawu polskiemu, chociażby prawo innego państwa uznawało go za obywatela tego państwa

2. Cudzoziemiec mający obywatelstwo dwóch lub więcej państw podlega, jako prawu ojczyściemu, prawu tego z nich, z którym jest najściślej związany.

Art. 11 [Zdolność]

1. Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczystemu.

Art. 13 [Ubezważnowolnienie]

1. Ubezważnowolnienie podlega prawu ojczystemu osoby fizycznej, której ono dotyczy

Art. 14 [Orzeczenie o śmierci]

1. Do uznania za zmarłą albo stwierdzenia zgonu osoby fizycznej stosuje się jej prawo ojczyste.

Art. 15 [Imię i nazwisko]

1. Imię i nazwisko osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczystemu

Art. 16 [Dobra osobiste]

1. Dobra osobiste osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczystemu.

Art. 48 [Zdolność zawarcia] O możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyste z chwili zawarcia małżeństwa.

Art. 51 [Skutki małżeństwa]

1. Stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami podlegają każdorazowemu wspólnemu prawu ojczystemu.

Art. 54 [Rozwód, separacja]

1. Rozwiązanie małżeństwa podlega wspólnemu prawu ojczysemu małżonków z chwili żądania rozwiązania małżeństwa.

Art. 55 [Rodzice a dzieci]

1. Ustalenie i zaprzeczenie pochodzenia dziecka podlegają prawu ojczysemu dziecka z chwili jego urodzenia.

Art. 57 [Przysposobienie]

1. Przysposobienie podlega prawu ojczysemu przysposabiającego.

Art. 60 [Rozwinięcie]

1. Ustanowienie opieki albo kurateli lub innych środków ochronnych dla osoby pełnoletniej podlega prawu ojczysemu tej osoby

b) łącznik domicylu – wskazuje prawo państwa, na terytorium którego osoba fizyczna zamieszkuje albo osoba prawna ma siedzibę. Chodzi tu przy tym o tzw. Pobyt zwykły, gdzie ześrodkowane są sprawy życiowe danej osoby. Pobyt prosty to tylko pobyt przejściowy.

- To, czy osoba fizyczna ma miejsce zamieszkania w określonym państwie rozstrzyga prawo tego państwa.

Art. 25. KC Miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu

Podwójne lub wielorakie miejsce zamieszkania

Art. 2 [łącznik obywatelstwa]

1. Jeżeli ustawa przewiduje właściwość prawa ojczystego, obywatel polski podlega prawu polskiemu, chociażby prawo innego państwa uznawało go za obywatela tego państwa.
2. Cudzoziemiec mający obywatelstwo dwóch lub więcej państw podlega, jako prawu ojczystemu, prawu tego z nich, z którym jest najściślej związany.

- **Domicyl jako łącznik posiłkowy**

Art. 3 [łącznik zamieszkania]

1. Jeżeli ustawa przewiduje właściwość prawa ojczyściego, a obywatelstwa danej osoby ustalić nie można, osoba ta nie ma obywatelstwa żadnego państwa albo nie można ustalić treści prawa ojczyściego, stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się jej miejsce zamieszkania; w razie braku miejsca zamieszkania stosuje się prawo państwa, w którym znajduje się miejsce jej zwykłego pobytu.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do osoby, która uzyskała ochronę w innym państwie niż państwo ojczyście w związku z faktem, że jej więzy z państwem ojczyściem uległy trwałemu zerwaniu z powodu naruszania w tym państwie podstawowych praw człowieka.

Art. 51 [Skutki małżeństwa]

2. W razie braku wspólnego prawa ojczyściego stosuje się prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zamieszkania, a w razie braku miejsca zamieszkania w tym samym państwie - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli małżonkowie nie mają miejsca zwykłego pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo państwa, z którym małżonkowie w inny sposób są wspólnie najściślej związani.

Art. 54 [Rozwód, separacja]

2. W razie braku wspólnego prawa ojczyściego małżonków właściwe jest prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa miejsce zamieszkania, a jeżeli małżonkowie nie mają w chwili żądania rozwiązania małżeństwa wspólnego miejsca zamieszkania - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mieli ostatnio miejsce wspólnego zwykłego pobytu, jeżeli jedno z nich ma w nim nadal miejsce zwykłego pobytu.

c) Przynależność osoby prawnej

- Łącznik obywatelstwa można stosować tylko do osób fizycznych, ale *lex domicilli*, czyli miejsce siedziby osoby prawnej, jest już łącznikiem, który służy wskazaniu prawa właściwego dla osoby prawnej.
- Ustawa polska – prawem właściwym dla osoby prawnej jest prawo państwa, na terytorium którego osoba prawna ma siedzibę.
- Problem, kiedy są dwie lub kilka siedzib – koncepcja zarządu głównego danej osoby prawnej.

Art. 18 [Czynności prawne]

1. Jeżeli osoba prawna dokonuje czynności prawnej w zakresie prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa, wystarczy, że ma zdolność do dokonania tej czynności według prawa państwa, w którym przedsiębiorstwo jest prowadzone.

- Łączniki przedmiotowe – łączniki, które korzystają z kryterium związanego z przedmiotem stosunku prawnego.
- a) łącznik miejsca położenia rzeczy, (*lex rei sitae*) – nakazuje poddać określone stosunku prawne, mające za przedmiot rzecz, prawu państwa, na terytorium którego rzecz jest położona
- Ma zastosowanie zarówno do ruchomości jak i nieruchomości.
- Ma charakter jawny.

Art. 41 [Własność i inne prawa rzeczowe]

1. Własność i inne prawa rzeczowe podlegają prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot.

Art. 42 [Prawa rzeczowe na statku oraz pojeździe szynowym]

Prawa rzeczowe na statku powietrznym i wodnym oraz na pojeździe szynowym podlegają prawu państwa, w którym statek lub pojazd jest wpisany do rejestru, a w razie braku rejestru lub wpisu do rejestru - prawu państwa macierzystego portu, stacji lub innego podobnego miejsca.

b) łącznik *lex causae* – prawo, któremu podlega sama czynność prawna.

Art. 24 [Dokonanie czynności prawnej]

1. Przy ustalaniu, czy dokonano czynności prawnej, stosuje się prawo dla niej właściwe.

Art. 25 ust. 1

c) łącznik miejsca dokonania czynności prawnej (*lex loci actus*)

Art. 25 [Forma czynności prawnej]

1. Forma czynności prawnej podlega prawu właściwemu dla tej czynności. Wystarczy jednak zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana. Jeżeli umowę zawierają osoby znajdujące się w chwili złożenia oświadczeń woli w różnych państwach, wystarczy wówczas zachowanie formy przewidzianej dla tej czynności przez prawo jednego z tych państw.

d) Łącznik siedziby sądu (lex fori) – łącznik siedziby organu orzekającego.

Art. 7 [Klauzula porządku publicznego] Prawa obcego nie stosuje się, jeżeli jego stosowanie miałyby skutki sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 10 [Właściwość posiłkowa]

1. Jeżeli nie można ustalić okoliczności, od których zależy właściwość prawa, stosuje się prawo najściślej związane z danym stosunkiem prawnym.

2. Jeżeli nie można stwierdzić w rozsądnym terminie treści właściwego prawa obcego, stosuje się prawo polskie.

Art. 14 [Orzeczenie o śmierci]

2. Jeżeli o uznaniu za zmarłego albo o stwierdzeniu zgonu cudzoziemca orzeka sąd polski, stosuje się prawo polskie.

Art. 1106. § 2 kpc Sąd polski może uznać za zmarłego cudzoziemca mającego ostatnie miejsce zamieszkania i ostatnie miejsce zwykłego pobytu za granicą, jeżeli sprawa wykazuje wystarczający związek z polskim porządkiem prawnym.

§ 3. Do jurysdykcji krajowej należą również sprawy o stwierdzenie zgonu cudzoziemca mającego miejsce zamieszkania i miejsce zwykłego pobytu za granicą, jeżeli zgon nastąpił w Rzeczypospolitej Polskiej.

Łącznik subiektywny, (lex voluntatis) – wybór prawa właściwego dla danego stosunku prawnego

Art. 4 [Wybór prawa właściwego]

1. W przypadkach przewidzianych w ustawie można dokonać wyboru prawa właściwego.
2. Wybór prawa powinien być wyraźny lub w sposób jednoznaczny wynikać z okoliczności sprawy, chyba że przepis dopuszczający wybór prawa stanowi inaczej.
3. Wybór prawa dokonany po powstaniu stosunku prawnego nie narusza praw osób trzecich.
4. Jeżeli przy dokonaniu czynności prawnej, a przed wyborem prawa zostały dopełnione wymagania w zakresie formy przewidziane przez prawo właściwe dla formy tej czynności, jej ważność nie może być podważana na podstawie prawa, któremu ta czynność podlega w wyniku wyboru prawa.
5. Przy ustalaniu, czy dokonano wyboru prawa oraz do oceny ważności wyboru prawa stosuje się przepisy art. 11, art. 17, art. 24 i art. 25.
6. Przepisy ust. 2-5 stosuje się do zmiany i uchylecia wyboru prawa.

**FRAGMENT PREZENTACJI
OPRACOWANY NA PODSTAWIE
PODRĘCZNIKA J. GOŁACZYŃSKIEGO,
PRAWO PRYWATNE
MIĘDZYNARODOWE, WARSZAWA
2017, S. 31-41.**

**WSKAZANIE KILKU PRAW
PRZEZ NORMĘ KOLIZYJNĄ**

- Wskazanie kilku praw przez normę kolizyjną może mieć postać:
 - ✓ Wskazania alternatywnego (przemienne) – w normie kolizyjnej zawarte są dwa łączniki, ale nie oznacza to, że istnieje obowiązek zastosowania obydwu reżimów prawnych, wystarczy bowiem, że zastosowanie znajdzie jeden z tych reżimów. Strony mają zatem wybór

Art. 25 1. Forma czynności prawnej podlega prawu właściwemu dla tej czynności. Wystarczy jednak zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana. Jeżeli umowę zawierają osoby znajdujące się w chwili złożenia oświadczeń woli w różnych państwach, wystarczy wówczas zachowanie formy przewidzianej dla tej czynności przez prawo jednego z tych państw.

Art. 40. Forma umowy o arbitraż podlega prawu państwa miejsca arbitrażu. Wystarczy jednak zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, któremu umowa o arbitraż podlega.

Art.49.1. Forma zawarcia małżeństwa podlega prawu państwa, w którym jest ono zawierane.
2. Jeżeli małżeństwo zawierane jest poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wystarczy zachowanie formy wymaganej przez prawo ojczyście obojga małżonków albo przez wspólne prawo miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu małżonków z chwili zawarcia małżeństwa

- Wskazanie preferencyjne – nie wymaga ustalenia, które ze wskazanych praw jest korzystniejsze (a więc porównania skutków zastosowania) dla określonej ustawy.

Art. 55 2. Jeżeli prawo ojczyste dziecka z chwili jego urodzenia nie przewiduje sądowego ustalenia ojcostwa, do sądowego ustalenia ojcostwa stosuje się prawo ojczyste dziecka z chwili ustalenia pochodzenia dziecka.

3. Uznanie dziecka podlega prawu ojczystemu dziecka z chwili jego uznania. W razie gdy prawo to nie przewiduje uznania dziecka, stosuje się prawo ojczyste dziecka z chwili jego urodzenia, jeżeli to prawo uznanie przewiduje.

- Wskazanie korygujące – polega na tym, że norma kolizyjna wskazuje prawo, dopuszczając jednak odstępianie od tego stosowania na rzecz innego wskazanego prawa w celu osiągnięcia określonego rezultatu materialnoprawnego, (np. uzyskanie rozwodu, ochrona osób działających w dobrej wierze)

Art.12. 1. Jeżeli umowę zawarły osoby znajdujące się w tym samym państwie, osoba fizyczna, która ma zdolność do jej zawarcia według prawa tego państwa, może się powołać na swoją niezdolność wynikającą z prawa wskazanego w przepisie art. 11 ust. 1 tylko wtedy, gdy w chwili zawarcia umowy druga strona o niezdolności wiedziała lub nie wiedziała z powodu niedbalstwa.

2. Osoba fizyczna dokonująca jednostronnej czynności prawnej, mająca zdolność do jej dokonania według prawa miejsca dokonania czynności, może powołać się na niezdolność wynikającą z prawa wskazanego w przepisie art. 11 ust. 1 tylko wtedy, gdy nie przyniesie to uszczerbku osobom, które postępując z należytą starannością działały w przeświadczeniu, że osoba dokonująca czynności prawnej zdolność taką miała.

- Wskazanie opcyjnie – polega na przyznaniu określonej osobie możliwości wyboru zastosowania jednego z wskazanych normą praw lub nieograniczonego wyboru prawa.

Art. 32. 1. Zobowiązanie z jednostronnej czynności prawnej podlega prawu wybranemu przez osobę dokonującą tej czynności. Od chwili gdy obie strony takiego zobowiązania są zindywidualizowane, wybór prawa, jego zmiana lub uchylenie wymagają porozumienia obu stron tego stosunku.

- ✓ **Wskazanie kumulatywne** – polega na tym, że norma kolizyjna za pośrednictwem łączników wskazuje właściwość kilku systemów prawnych i zastosowaniu podlegają wszystkie te prawa.

Art.15. 2. Do nabycia albo zmiany imienia lub nazwiska stosuje się prawo właściwe do oceny skutków zdarzenia, które prowadzi do nabycia albo zmiany imienia lub nazwiska. Jednakże wybór nazwiska przy zawarciu lub rozwiązaniu małżeństwa podlega prawu ojczystemu każdego z małżonków.

**FRAGMENT PREZENTACJI
OPRACOWANY NA PODSTAWIE
PODRĘCZNIKÓW:
1) K. BAGAN – KURLUTA, PRAWO
PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE,
WARSZAWA 2011, S. 113-117.**

ĆWICZENIA

Art. 11 [Zdolność]

1. Zdolność prawna i zdolność do czynności prawnych osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczystemu.

2. Jeżeli osoba fizyczna dokonuje czynności prawnej w zakresie prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa, wystarczy, że ma ona zdolność do dokonania tej czynności według prawa państwa, w którym przedsiębiorstwo jest prowadzone.

3. Przepis ust. 1 nie wyłącza zastosowania prawa, któremu czynność prawna podlega, jeżeli z tego prawa wynikają szczególne wymagania w zakresie zdolności w odniesieniu do tej czynności prawnej.

Art. 16 [Dobra osobiste]

1. Dobra osobiste osoby fizycznej podlegają jej prawu ojczystemu.

2. Osoba fizyczna, której dobro osobiste jest zagrożone naruszeniem lub zostało naruszone może żądać ochrony na podstawie prawa państwa, na którego terytorium nastąpiło zdarzenie powodujące to zagrożenie naruszenia lub naruszenie, albo prawa państwa, na którego terytorium wystąpiły skutki tego naruszenia.

3. Jeżeli do naruszenia dobra osobistego osoby fizycznej doszło w środkach społecznego przekazu, o prawie do odpowiedzi, sprostowania lub innego podobnego środka ochronnego rozstrzyga prawo państwa, w którym ma siedzibę albo miejsce zwykłego pobytu nadawca lub wydawca.

Art. 23 [Pełnomocnictwo]

1. Pełnomocnictwo podlega prawu wybranemu przez mocodawcę. Jednakże wobec osoby trzeciej, z którą pełnomocnik dokonał czynności prawnej, można się powołać na prawo wybrane tylko wtedy, gdy osoba ta o wyborze wiedziała albo mogła się z łatwością o nim dowiedzieć. Mocodawca może się powołać wobec pełnomocnika na prawo wybrane tylko wtedy, gdy ten o wyborze prawa wiedział lub mógł się z łatwością o nim dowiedzieć.

2. W razie braku wyboru prawa pełnomocnictwo podlega kolejno:

1) prawu państwa siedziby pełnomocnika, w której on stał się, albo

2) prawu państwa, w którym znajduje się przedsiębiorstwo należące do mocodawcy, jeżeli tu stał się pełnomocnik, albo

3) prawu państwa, w którym pełnomocnik rzeczywiście działał, reprezentując mocodawcę, lub w którym wedle woli mocodawcy powinien działać.

Art. 41 [Własność i inne prawa rzeczowe]

1. Własność i inne prawa rzeczowe podlegają prawu państwa, w którym znajduje się ich przedmiot.

2. Nabycie i utrata własności, jak również nabycie i utrata oraz zmiana treści lub pierwszeństwa innych praw rzeczowych, podlegają prawu państwa, w którym przedmiot tych praw znajdował się w chwili, gdy nastąpiło zdarzenie pociągające za sobą wymienione skutki prawne.

Art. 48 [Zdolność zawarcia] O możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyście z chwili zawarcia małżeństwa.

Art. 49 [Forma]

1. Forma zawarcia małżeństwa podlega prawu państwa, w którym jest ono zawierane.
2. Jeżeli małżeństwo zawierane jest poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wystarczy zachowanie formy wymaganej przez prawo ojczyście obojga małżonków albo przez wspólne prawo miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu małżonków z chwili zawarcia małżeństwa.

Art. 57 [Przysposobienie]

1. Przysposobienie podlega prawu ojczyściemu przysposabiającego.
2. Przysposobienie wspólne przez małżonków podlega ich wspólnemu prawu ojczyściemu. W razie braku wspólnego prawa ojczyściego stosuje się prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zamieszkania, a w razie braku miejsca zamieszkania w tym samym państwie - prawo państwa, w którym oboje małżonkowie mają miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli małżonkowie nie mają miejsca zwykłego pobytu w tym samym państwie, stosuje się prawo państwa, z którym małżonkowie w inny sposób są wspólnie najściślej związani.